

ADAM TUCHLIŃSKI

TOMASZ TOMASZEWSKI
Fotograf s posláním

Slezská univerzita
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

OPAVA 2006

ADAM TUCHLIŇSKI

TOMASZ TOMASZEWSKI
F o t o g r a f s p o s l á n í m

Bakalářská diplomová práce

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: Prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: Odb. as. Mgr., MgA. Tomáš Pospěch

Slezská univerzita
Filozoficko-přirodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

OPAVA 2006

Za vedení, a konzultace děkuji Prof. PhDr. Vladimíru Birgusovi,
za neocenitelnou podporu děkuji Odb. as. Mgr., MgA. Tomáš Pospěch,
a všem pedagogům Institutu tvůrčí fotografie za pomoc
při realizaci této diplomové práce,
dále za překlad děkuji Milanu Biegoňovi
za korekturu polského originálu Piotrowi Kempieńskiemu
a za korekturu českého překladu Janě Novákové.

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou bakalářskou práci vypracoval
samostatně
a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, jež jsem použil.

V Opavě, dne 1. června 2006

*... "Posláním fotografie je představení člověka jiné osobě
a také vysvětlení člověku sebe sama
Je to nejkomplicovanější věc na světě... "*

Edward Steichen

OBSAH

Na úvod	7
1. Vzdělání	9
2. Práce v týdenících v období 1976-80	12
3. Projekt „ <i>Ostatni, Współcześni Żydzi Polscy</i> ”	18
4. Poslední polští Židé v <i>National Geographic</i>	27
5. Day in the Life of ... a jiné projekty	29
6. Stálá spolupráce s magazínem <i>National Geographic</i>	34
7. Cikáni	39
8. World Press Photo	44
9. V Centru	46
Epilog	49

Na úvod

Tomasz Tomaszewski se narodil v roce 1953 ve Varšavě v rodině intelektuálů. Jeho fotografický příběh, který trvá do dneška, začal v roce 1976 a jeho profesní život je příkladem velké kariéry. V současné době je jediným fotografem pocházejícím ze střední nebo východní Evropy pracujícím jako stálý zpravodaj pro americký magazín *National Geographic*. Jiným důkazem jeho prestiže je trojnásobná účast v porotě mezinárodní soutěže novinářské fotografie – Word Press Photo.

Dle mého názoru závisí výjimečnost fotografa na důslednosti a uvědomělosti práce s vybranými tématy a také na zajímavém a nejednotvárném pohledu na ně. Tomaszewského fotografie charakterizuje zvláštní klima.

Ve své práci bych rád přiblížil postavu člověka, jehož kariéra je výsledkem důsledné práce na přiblížení problémů současného světa širšímu publiku. Tomaszewski velmi věří fotografově poslání, kdy má fotograf u příjemce vzbudit uvědomění a má ho vzdělávat. O své práci říká:

„Jsem se sebou smířený. Zabývám se věcmi, které považuji za hodnotné, které rozvíjejí a učí to, čím jsem. Ale také učí radovat se ze skutečnosti, že mohu na světě žít, protože podle hezké věty z desiderátu: „Při vší iluzi, únavě a rozevlátých snech, je to krásný svět“. Tak si jezdím a koukám, jak bezdůvodně ničíme tento skvělý svět...“

Hanna Maria Giza: *W obiektywie - Mistrzowie Fotografii Polskiej*, str. 236, Varšava 2005

1. Vzdělání

Otec Tomasz Tomaszewského tvrdil, že studovat se dají dva obory: matematika a fyzika a ostatní obory jsou pouhým studiem řemesla. Proto po ukončení gymnázia, na otcovo doporučení, šel Tomasz studovat fyziku na Varšavskou univerzitu (Uniwersytet Warszawski). Zvládnutí zkouškového období ve druhém semestru bylo doprovázeno velkým stresem. Rozhodl se tedy změnit obor a přesídlil na katedru optiky fakulty jemné mechaniky na Varšavské technické univerzitě (Politechnika Warszawska), kde pokračoval ve studiu. Současně se zabýval lékařstvím a účastnil se přednášek na Lékařské akademii. Příští čtyři roky studoval optiku. Když se blížil konec studia a rozdávala se témata závěrečných diplomových prací, na jednom z posledních seminářů vstal, omluvil se přednášejícímu, odešel a víckrát se nevrátil.

„Nikdy jsem si nedokázal vysvětlit, proč jsem to udělal.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

V době studia na Varšavské technické univerzitě se Tomaszewski setkal s člověkem, který ho v jeho budoucí práci velmi ovlivnil. Byl to jeho kolega Petr (Tomaszewski z osobních důvodů neprozradil jeho celé jméno), který ho provokoval k různým diskusím, mezi jinými o vnímání času. V průběhu jedné z diskusí mu známý ukázal knihu fotografií (název ani autora si již fotograf nepamatuje), která měla podpořit Petrovo tvrzení. Fotografie Tomaszewského neobyčejně zaujaly. Šokovalo ho, že tak složité téma jako je čas, je možné vyjádřit... fotografií. Po této příhodě se začal tímto odvětvím zabývat hlouběji, jelikož podle jeho dosavadního názoru bylo fotografování pouze dobrým rozptýlením nedělní procházky v parku.

V sedmdesátých letech nezabírala polská novinářská a dokumentární fotografie příliš místa na stránkách novin, tištěné byly pouze fotografie povolené cenzurou nebo sloužící propagandě, kterou šířila vláda. Jediné místo, které umožňovalo seznámit se s fotografiemi vytvářenými v Polsku a hlavně v cizině, byla knihovna Svazu polských uměleckých fotografů - ZPAF (Związek Polskich Artystów Fotografików). Po rozhovoru s Petrem tam Tomaszewski, když zanechal studia, chodil několik měsíců. To však bylo přece jen málo, a po nějaké době začal v okruhu svých známých hledat někoho, kdo se profesně zabývá fotografováním. Chtěl najít člověka, který zná nejen techniku focení, ale někoho, kdo svou prací chce říci něco více. Byl mu doporučen Jan Michlewski, člověk, který se zabýval hlavně společenskou fotoreportáží a ve své práci viděl poslání ukazovat skutečný život Poláků, zobrazený odlišně od vládou prosazované propagandy. Patřil do skupiny pronikavých fotoreportérů, kteří změnili obraz současnosti a rozhodně ovlivnili události osmdesátých let.

Tomaszewski vzpomíná na jejich první setkání, které bylo velmi osobní:

„Zaklepal jsem u něho, dveře mi otevřel téměř nahý muž, bez jedné nohy a způsobem dosti kategorickým až ordinérním se zeptal: „Co je?“. Řekl jsem, že jsem si přišel promluvit o fotografii. Tehdy mne skákajíce o jedné noze pozval dál. Odešel jsem od něho po třech měsících.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Celou tu dobu se Tomaszewski učil teorii fotografování, přesněji vyprávění příběhů pomocí obrazů. Vytvářel virtuální fotografický materiál tak, že vystříhoval fotky z novin a vkládal je do vymyšlených událostí. Michlewski mu vysvětloval, jakým snímkem je třeba reportáž začínat, jakým ukončit a proč. Mluvil o vizuálním vyprávění, o tom, že čtenáře je třeba zaskočit, aby ho vyprávěný příběh zaujal. Upozornil ho, že někdy je třeba vyjmout ze souboru nejlepší fotografii, aby se tak zřetelněji ukázala celá událost.

Upozorňoval svého mladého žáka na symbolické fotografie, které vzbuzují velké emoce a přitahují pozorovatele. Michlewski mu jako první řekl, že ideální fotografie je taková, která sama dokáže vyprávět celý příběh a je pro všechny pochopitelná. Upozornil, že se to stává velmi zřídka. Tomaszewski si neuvědomoval, že stejnou váhu, jakou má samotná fotografie, má i její publikace,

tedy správné umístění na straně novin, správný popis. Novinářská fotografie bez textu neexistuje – vysvětloval „učitel“, bez alespoň jedné věty nebude moci čtenář událost pochopit, proto je třeba snímek vždy vybavit alespoň krátkou větou, ale takovou, která neomezí jeho interpretaci. Tehdy poprvé od Michlewského slyšel Tomasz o poslání, jaké má společenská fotografie plnit.

Tomaszewski na Jana vzpomíná jako na neobvyklého, citlivého a inteligentního člověka, který mu pomohl pochopit nejen v čem fotografie spočívá, ale také – hlavně – co by fotografovat neměl. Po těchto setkáních věděl, že chce dokumentovat každodenní boj obyčejných lidí s jejich údělem.

2. Práce v týdenících v období 1976-80

Tomaszewski odchází od Jana Michlewského jako vyučený fotograf, který ve svém archivu neměl jedinou fotografii a nevlastnil ani fotoaparát.

Vydal se do týdeníku *ITD* (je zkratkou stejnou jako české atd.), který v té době představoval studentský časopis s velmi liberálními názory. Bylo možné tam tisknout věci, které nikde jinde tištěny být nemohly. Jeho šéfredaktorem byl v té době Bohdan Jachacz, člověk velmi inteligentní a kreativní, který se později prosadil v politice, dokonce byl i šéfem oddělení propagandy Ústředního výboru dělnické strany (Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej KC - PZPR). Tomaszewski k němu přišel a jednoduše mu řekl, že by chtěl zpracovat téma „chleba“ jako symbolu. V té době byl v Polsku chleba velmi levný a ve výlohách obchodů hromadně okorával.

Stát totiž postavil obrovské pekárny-továrny, které měly obchody zásobovat levným chlebem, který však byl nevalné chuti a nikdo ho nekupoval. Na druhé straně před malými soukromými pekárnami, kde majitelům záleželo na kvalitě a chuti chleba, stáli lidé dlouhé fronty. Fotografa velmi trápilo toto plýtvání. Viděl, jak se chlebem na vesnicích krmí prasata. Zároveň si pamatoval, jakou úctou byl chleba zahrnován v jeho rodném domě, jak jeho matka pecen chleba nejdříve požehnala a teprve pak ho rozkrojila. Uvědomil si, že je to věc, která si zaslouží vyprávění právě pomocí fotografií; možná proto, že jeho vzpomínky tvořily obrazy, ke kterým současnost tvořila kontrast.

V průběhu pohovoru se šéfredaktor zeptal na Tomaszewského portfolio, a když slyšel, že ho Tomaszewski zatím nemá, Jachacz se jen pousmál a nadšení začínajícího fotografa nekomentoval. Téma se mu zdálo být zajímavé, tak tedy Tomaszewského vybavil 10 filmy a 3 týdny času a také příslibem, že pokud odvede dobrou práci, celou reportáž otisknou na stránkách magazínu.

„Otec mi koupil Pentacon six' a tímto fotoaparátem jsem 3 týdny fotil, aniž bych měl vůbec ponětí, jak se to vlastně dělá. Nevěděl jsem jak clonit, jak měřit světlo, protože s Janem Michlewskim jsme se zabývali vším, jen ne technikou.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Když po určených třech týdnech přišel se snímky do redakce *ITD*, Jachacz se na ně podíval a zjistil, že vůbec nejsou špatné. Určil novináře, který zpracoval na téma článek a za týden si Tomaszewski prohlížel své fotky v šesti sloupcích a na obálce týdeníku. To byl začátek, ale také háček, na který se chytil. Ucítil, že může zajímavé téma vyprávět jinak než doposud, tedy prostřednictvím média, které mnohem účinněji působí na lidské smysly – fotografií. Pochopil, jak je fotoaparát, který má u sebe, fenomenální a univerzální klíč ke všem dveřím a že se lidé neptají, proč přichází, protože je to zřejmé. Najednou zjistil, že může pozorovat svět hledáčkem fotoaparátu a zvěčnit tak symbolické momenty, události. Poprvé v životě našel něco, co ho přímo fascinovalo. Tak začal příběh s pravou novinářskou fotografií.

Na začátku se svázal s magazínem *ITD*. Tento list spolupracoval s nejlepšími fotografiy zajímajícími se o velmi důležité společenské problémy, jako jsou chudoba, prázdné police v obchodech, zablácené cesty nebo nedostatek jakýchkoliv vyhlídek do budoucna. Mezi jinými spolupracoval s Adamem Hajerem, Krzysztofem Barańským a také s několika začátečníky, kteří tam přišli přibližně ve stejné době: Krzysztofem Pawelou, Maciejem Osieckým, Włodzimierzem Lemem a Annou Musiałownou. Přivlastnili si hlubší představu poukázání na realitu jsouce v opozici k propagandistické fotografii stranických úspěchů a socialistického pokroku. Této činnosti někdy říkali „černá reportáž“. Tomaszewski vzpomíná, jak se v této sestavě často setkávali v kavárně na ulici *Ordynacka* a donekonečna diskutovali o fotografiích. V *ITD* se mu povedlo otisknout několik fotoreportáží většinou s investigativními materiály ze společenského prostředí. V té době také začal fotit katolické a pravoslavné poutě, snažil se zdokumentovat náboženský život na polské vesnici.

Nejprestižnější časopis sedmdesátých let, který se mohl stát polskými *Times* nebo *Stern*, se jmenoval *Perspektywy*. Právě z toho důvodu, že se jednalo o list velmi vážený, resp. nejváženější na trhu, bylo velmi těžké tam získat zaměstnání. Nakonec však Tomaszewski uspěl a práci v tomto listu získal. V té době se stal díky

prezentaci tří společenských témat členem *ZPAF*. Mezi zvolená témata patřila „Praha – reportáž o lidech z okraje společnosti“, což byla zpráva o lidech, jejichž hlavním životním údělem byl alkohol a násilí na ženách, které nebyly často ani jejich manželkami. Jezdil několik měsíců do varšavské čtvrti Praga a čas tam strávený se snažil maximálně využít – přes den fotil své „hrdiny“, v noci zásahy policie.

V roce 1977 zpracoval pro týdeník *Perspektywy* téma o mateřské škole v malé vesnici Kurów na Lublinsku.

*„Jel jsem do té školky a když jsem vešel dovnitř, uviděl jsem děti ležící na holé zemi zformované do tvaru hvězdy. Říkají tomu odpolední klid, který trvá dobré dvě hodiny. Zdálo se mi to dost otravné. Podíval jsem se také do kuchyně, kam nebyla přivedená voda, nádobí se mylo v jednom velkém vědru s nasypaným práškem *IXI*. Nebyly tu toalety, takže děti používaly vědro pod schodištěm. Tuto školku navštěvovalo téměř padesát dětí.*

Udělal jsem tam všehovšudy tři snímky a budovu jsem opustil v družném rozhovoru s ředitelkou tohoto zařízení.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Ve stejném roce poslal Tomaszewski snímky z této mateřské školky do soutěže polské novinářské fotografie. Reportáž byla šokující a porotu velmi

ohromila – získal první cenu. Materiál mu však přinesl i nemalý problém ze strany svazového kolegy, který tvrdil, že tyto snímky jsou zavádějící, protože Tomaszewski děti na podlahu sám uložil. „Kamarád“ předstoupil před kolegiální soud

(specifický soud složený ze zvolených spolupracovníků organizace, který řešil jen malé kázeňské a politické prohřešky, největším trestem bylo propuštění) s žádostí, aby byl otevřen soudní proces a autor byl vyloučen ze svazu. *Trybuna Ludu*, mateřská redakce žalobce, ho pověřila zpracováním „nezávislého“ dokumentu o této

mateřské školce. Redaktor tam odjel, ale jak se ukázalo, nařčení nebylo možno potvrdit.

Tomaszewski pracoval v týdeníku *Perspektywy* do prosince 1981, souběžně však začal fotit pro týdeník *Solidarność*. Mezitím, přibližně rok před zavedením výjimečného stavu, se Tomaszewski seznámil s redaktorem magazínu *Stern* – Jurgenem Sherkem.

„Byl člověkem s obrovskou inteligencí. V redakci měl zvláštní post – byl jedním ze sedmi Autorů, tedy lidí, kteří dostávali obrovské příjmy, aniž by napsali čárku. On psal to, co ho právě napadlo a tehdy, když zrovna chtěl. Taková privilegia mělo jen sedm lidí v celé redakci, kde pracovalo několik set lidí.

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Sherke napsal knihu, která je určitým způsobem sentimentální cestou a fotograf k ní vytvořil ilustrace formou symbolických snímků ze Slezska. Kniha byla vydána v Hamburku v roce 1980 pod názvem „Die Verbannten Dichter“ (Zapomenutí básníci).

Začátkem roku 1981 získal Tomaszewski spolu s manželkou Małgorzatou Niezabitowskou cestovní pas a mohli poprvé společně vycestovat do západní Evropy. Vzali s sebou přibližně 300 zvětšených fotografií a vyrazili do Paříže, kde měli již několik svých dobrých známých. Český fotograf Josef Koudelka, člen *MAGNUM PHOTOS* v Paříži představil Tomasze An Obolensky, ředitelce této prestižní agentury, která právě začala působit jako *ANA AGENCY*. V průběhu setkání si Anna prohlédla snímky dovezené z Polska a nabídla Tomaszewskému spolupráci. Z ničeho nic se tak Tomaszewski stal členem agentury, která spolupracovala se známými fotografy, jako např. Marc Riboud. An se zabývala distribucí snímků, které Tomaszewski nafotil v Polsku, a které ona následně publikovala v nejprestižnějších světových periodikách jako jsou *Stern*, *Paris Match*, *Geo Magazine*, *New York Times Magazine*, *US News and World Report*, *Sunday Times*, *Die Zeit*, *Focus*, *Welt Woche*. Snímky dokumentovaly zejména období výjimečného stavu, a proto musely být do západní Evropy pašovány diplomatickou poštou, aby nakonec skončily na Annině stole.

„Manželka filmy posílala v obálce francouzskému diplomatovi a v případě, že by byla přistižena, byla by odsouzena k smrti nebo k dlouhodobému vězení za špionáž, protože tyto snímky znázorňovaly tanky, vojáky v ulicích, policisty ohřívající se u ohně přímo na ulici, apod.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Dne 10. prosince 1981, tři dny před vyhlášením vyjimečného stavu, Tomaszewski fotil pro německý list Stern přípravy na Vánoce u Lecha Wałęsy v jeho domě v Gdańsku. Domů se vrátil až v noci, neboť se bál o rodinu, měl totiž doma roční dceru. Nafocený materiál bylo třeba co nejdříve předat redakci, protože jeho přechovávání bylo velmi nebezpečné. Sedl proto co nejdříve do letadla a odletěl do Hamburku předat redakci *Sternu* nafocené, zatím nevyvolané, filmy. Po předání ještě navštívil svého přítele Jurgena Sherke, který mu umožnil u něho přespat. Kolem druhé hodiny v noci Jurgen zaklepal na dveře Tomaszewského a oznámil mu, že v Polsku byl vyhlášen výjimečný stav.

„Do Polska jsem se vrátil prvním možným vlakem, který mohl překročit polské hranice, s třemi malými fotoaparáty ve slipech. Tyto přístroje se dostaly do vězení, kde byli zadrženi členové opozice. Tak vznikly první snímky z internace Lecha Wałęsy.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Spolu se zavedením výjimečného stavu byly v Polsku uzavřeny redakce všech novin. Za několik měsíců byli všichni zaměstnanci vyzváni, počínaje techniky a šéfredaktory konče, k verifikaci, kterou provedli aktivní funkcionáři *PZPR*. V celém tomto procesu šlo o vyloučení z vlivu na média lidí, kteří mysleli neutrálně nebo opozičně a mohli tak potencionálně ohrozit vládu. Tomaszewski pochyboval, jestli se tohoto procesu má zúčastnit, ale nakonec podlehl nátlaku kolegů, kteří ho přesvědčovali, že pokud se nezúčastní pohovoru, nebude moci v redakci setrvat. Výsledkem ztráty zaměstnání by bylo chybějící razítko v pracovní knížce, což by znamenalo, že by nemohl cestovat – a to by byla pro tiskového fotografa profesní smrt.

Na verifikaci mu byly kladeny různé dotazy, ale nakonec tázajícím se řekl, že v podstatě proti nikomu nic nemá, ale:

„... že nemá rád, když mu někdo vjíždí tankem do mozku.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Poté poděkoval a odešel. Výsledkem tohoto pohovoru bylo nejen to, že přišel o práci v redakci, ale dostal se také na tzv. černou listinu, což znamenalo, že nemohl najít žádnou práci. V té době šlo hlavně o přežití, vydělat si alespoň tolik, aby bylo za co žít, tedy spíše vegetovat. Spolupráci s ním navázal teprve až katolický list *Zorza*, ale za striktně určených pravidel – jednak pracoval na objednávku a také své snímky publikoval pod pseudonymem. Ten používal stejný jako jeho otec v době varšavského povstání, tedy „Nemo“. V té době, kromě své práce, fotil rozvíjející se a bojující Solidaritu a také výjimečný stav.

3. Projekt „*Ostatni, Współczesni Żydzi Polscy*“

Začátkem 80. let vedl Tomaszewski se svou manželkou specifický dům otevřených dveří, kam přicházela spousta mladých vzdělaných lidí, aby se odpoutali od stresujících problémů a hovořili o všem, co je trápí. Šlo často o bouřlivé diskuse. Bylo však jedno téma, které pokaždé vedlo k tichu. Jednalo se o téma Židů a polský antisemitismus. Vláda se oficiálně a velmi pečlivě snažila o to, aby toto téma nebylo veřejně diskutováno.

„Na projektu o Židech jsme začali pracovat hlavně kvůli sobě, protože je těžké představit si někoho, kdo cítí, že patří do skupiny mladých polských intelektuálů, ale nemá svůj názor na toto téma. Nebylo možné vytvořit si názor podle literatury, která byla nepřístupná hlavně proto, že neexistovala. Bylo žádoucí navštívit přímo živé lidi, kteří nám mohli zodpovědět otázky antisemitismu a života polských Židů po holocaustu. Čím hlouběji jsme se tímto tématem zabývali, tím se stávalo složitější a více nás fascinovalo. Jednou, když jsem vstoupil do takového modlitebního domku u synagogy „Nożyka“, která byla tehdy ještě zničená, spatřil jsem kolem stolu lidi přicházející s „Torou“ (modlitební knížka jidiš). Myslím, že to byl svátek „seder“. Za oknem Palác vědy a kultury, šel mi mráz po zádech, byl to přímo metafyzický zážitek. Myslím si, že i Kafka by s tím měl problém, ty ozvěny zpěvu, nepředstavitelně špinavé a zničené místo, zamřížovaná okna, nad tím vším se rozpínající Palác kultury, strach z toho, že každou chvíli může přijít hlídka a všechny nás rozehnat.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Tímto způsobem se Tomasz Tomaszewski spolu se svojí manželkou Małgorzatou Niezabitowskou zabývali židovskou tematikou, která byla zpočátku čistě soukromým projektem. Po několika měsících, během kterých hledali polské

Židy a hovořili s nimi, zjistili, že je to velmi fascinuje. Niezabitovská se snažila nasbírané materiály nějak publikovat, ale bylo to absolutní tabu. Pravdou je, že různé redakce novin byly tímto tématem a snímky nadšeny, ale cenzura byla silnější a zakazovala jakékoliv zmínky o Židech a nepřipouštěla ani jakkoliv zkrácený text, pokud se týkal dané oblasti.

Synagoga Nożyka ve Varšavě, Polsko.

Toto téma nemělo vůbec existovat. O Židech bylo možné psát pouze jediný den v roce a tím bylo výročí židovského povstání ve Varšavském ghettu – 16. květen. To také Małgorzata udělala a tři roky za sebou v tento výroční den články publikovala, samozřejmě i tak velmi cenzurované (minimum zásahu cenzury bylo 17 zakázaných snímků). Její články byly otiskovány zpravidla v listech jako je katolický *Tygodnik Powszechny*, který se snažil být vůči vládě v opozici, protože zveřejnění tohoto tématu naráželo na problém s cenzurou, který se pak táhl několik měsíců.

Práce na tomto projektu znamenala seznámení se s mnoha zajímavými, ale velmi uzavřenými lidmi a nejdůležitější bylo získat si jejich důvěru a přátelství. Většina oslovených se rozhovorů velmi bála, protože mezi Židy existovalo přesvědčení o polském antisemitismu. Strach byl způsoben nejen vzpomínkou na holocaust, ale také tím, co se se Židy dělo po 2. světové válce. Další bolestivou

vzpomínkou bylo působení vlády v roce 1968, které mnohé přimělo k emigraci. Být Židem bylo v 80. letech jednou z nejvíce utajovaných skutečností v každé rodině, takže nejobtížnějším úkolem pro Tomaszewského a Niezabitowskou bylo prolomit strach, aby se vůbec dostali do židovské společnosti a všechny přesvědčit, že jim nechtějí nijak ublížit.

„Vzpomínám si, jak jsme často sedávali v různých domech a bytech, vůbec jsem se nedotýkal fotoaparátu, nevytáhoval jsem ho ani z pouzdra, a teprve po několika hodinách jsem se mohl o něco pokusit. Rozhovor s malířem Jonaszem Sternem mi trval de facto tři dny, bydlel jsem s ním, protože on se za žádnou cenu nechtěl nechat vyfotit.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Jonasz Stern se svou kočkou v pracovně, Polsko.

Ohromná chuť pracovat na tomto tématu pramenila také z toho, že lidé, se kterými se setkávali, byli v zemi jedni z posledních, a pokud by se rozhodli odjet jinam, zcela jistě by byli navždy zapomenuti. Všichni starší lidé, kteří byli v rámci projektu fotografováni, již nejsou mezi živými. Pouze tehdejší mladí ještě žijí a snad by bylo možné je znovu vyhledat, ale jedná se o pár jedinců. Mezi ně patří i Mateusz

Kos, chlapec, který měl po válce v Polsku první „*Bar micvu*“ (proces zasvěcení mladých hochů do židovské víry). Ten je nyní rabínem.

Mojšesz a Mateusz během výuky náboženství u učitele doma, Polsko.

V období let 1981 – 1985 se v rámci projektu setkali s tisíci lidí. Jedním ze způsobů, jak se s nimi spojit, bylo kočování se Židovským divadlem po malých obcích, kde působily oddíly Židovského společensko-kulturního spolku. Velkou pomoc jim nabídli manželé Szymon Szurmiej – ředitel a umělecký šéf Židovského divadla, a Gołda Tencer – herečka.

Tomaszewski s manželkou se často účastnili setkání *ŻUL'u* – Židovské létající univerzity (*Żydowskiego Uniwersytetu Latającego*). Šlo o nezávislou skupinu přátel, kteří se setkávali v soukromých bytech a hovořili o různých záležitostech týkajících se kultury a společenského života Židů. Velmi často na tato setkání zvali cizince, nejčastěji ze Spojených států, kteří jim tak mohli říci něco nového a zajímavého ze života Židů v cizině. V té době byly všechny větší skupiny, bez ohledu na rozsah jejich činnosti, prověřovány Bezpečnostním úřadem. Stejně tak tomu bylo se skupinou *ŻUL*. Takže když byla zadržena a vyslýchána Niezabitowska, zjistilo se, že o činnosti skupiny vlada všechno ví.

Projekt se z důvodu nedostatku tolik potřebných financí rozvíjel jen velmi pomalu. Časem museli manželé prodat několik rodinných památek, aby bylo vůbec

možné pokračovat. Často také prodávali své oblečení, které dostali darem od svých zahraničních přátel a které mělo v Polsku velkou hodnotu, protože police v obchodech zely prázdnotou. Peníze potřebovali jak na cestování, tak na fotografický materiál, který bylo možno sehnat jen za dolary. Jeden film stál např. 1,5 dolaru, což byla částka, za kterou se podle Tomaszewského dalo žít několik dní.

„Vzpomínám, jak jsem jel jednou do města Legnica na tři dny focení a v kapse jsem měl pouze dva filmy. Musel jsem počítat každý záběr a dobře si přitom rozmyslet, jestli je to právě ten správný nezapomenutelný okamžik, který stojí za snímek. Bylo to neuvěřitelné, tehdy jsem za pět let práce nafotil tolik filmů, kolik nyní za týden.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Obchod s košer masem, zřízený v bývalé místnosti určené k rituální lázni, Polsko.

Po několika měsících usilovné práce na projektu si Tomaszewski s Niezabitowskou uvědomili, že je to přece jen trochu málo tisknout v polských listech články jen jednou ročně ve výročí povstání ve Varšavském ghettu. Uvědomili si, že by měli udělat něco více. Bohužel vydat knihu bylo nemožné, zkoušeli to šestkrát, avšak vždy bezúspěšně.

Když byl v roce 1983 ukončen výjimečný stav, Tomaszewski se rozhodl, že by bylo dobré otisknout projekt v zahraničí. Za peníze půjčené od přátel si koupil u překupníků 120 dolarů a rozjel se na knižní veletrh do Frankfurtu.

„Spal jsem tenkrát venku v parku, protože jsem neměl na hotel. Na veletrh jsem každý den přicházel jako první přesně v devět hodin, protože tak brzo tam nikdo nechodil na toalety. Tam jsem se v klidu umyl pod tekoucí vodou, oholil a pak jsem vešel do veletržní budovy jako vůbec první potencionální zákazník.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Za většinu cestovního rozpočtu koupil katalog, kde bylo téměř osm tisíc vydavatelů. Několik hodin strávil nad výběrem těch, kteří by mohli mít zájem o publikaci projektu. Tomaszewski si z Polska přivezl 15 zvětšených snímků, krátký text týkající se připravené knihy a přibližně 50 anglických vět naučených z paměti, protože v té době neuměl anglicky. Vydavatelé ho však hromadně odmítali s tím, že nabídka je sice zajímavá, ale to je tak asi všechno. Rozhovory nic slibného nepřinášely. V den nejdůležitějšího židovského svátku Jom Kipur, kdy byla většina židovských vydavatelství uzavřena, přišel do stánku vydavatelství s názvem *FRENDLY PRESS*.

„Navštívil jsem stánek a pronesl svých pár anglických vět jako básničku. Pak jsem otevřel krabici se snímky a pár jich vytáhnul. Muž si je začal prohlížet a já jsem uviděl, jak se mu začíná zvedat ochlupení na ruce a dostává husí kůži. Říkal jsem si, že to je přesně ta reakce, o které jsem snil a snad právě to je to pravé.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Požádal ho, aby se na patnáct minut vzdálil, že by chtěl snímky ukázat ještě dalším lidem a připravit se k dalšímu jednání. Tomaszewski se tam samozřejmě po určené době vrátil, uvítali ho tři muži, na stolečku bylo připraveno malé občerstvení. To byl způsob přijetí, se kterým se doposud nikde neseťkal. Znovu pronesl svůj naučený proslov a pak uslyšel: „*OK. We want this.*“ Po tom všem, s čím se doposud setkal, této větě nemohl uvěřit. Pozvali ho do New Yorku, ale v té době byla cesta Poláka do Spojených Států velmi komplikovaná. Tomaszewski se rozhodl spojit se svým známým z jedné americké televizní stanice, o kterém věděl, že se snaží něco vyřídit ve Vatikánu. Nabídl mu svou pomoc.

„Tenkrát jsme měli pár kontaktů, papežem byl už několik let Polák, znali jsme nějaké biskupy a kardinály. Přesvědčil jsem ho, že jsem schopen mu pomoci, což možná byla i pravda, ale s mnoha otazníky.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Všechno proběhlo poměrně hladce, Američané z televizní stanice se spolupráci nebránili, ba naopak koupili Tomaszewskému letenku do New Yorku. Na schůzce s vydavatelem dostal kontrakt, ale jelikož jeho znalost angličtiny byla na nule, se slovníkem v ruce překládal 15 stran právníkem psané smlouvy. V několika bodech se mu smlouva nelíbila a místy se mu zdála nepoctivá až nebezpečná, takže vznesl několik námitek, což na druhou stranu udělalo dobrý dojem. Nakonec požádal o zálohu, protože mu chyběly peníze na dokončení celého projektu. Se členy vydavatelství šli do banky, kde mu bylo vyplaceno 2000,- dolarů. K jejich velkému překvapení je dal jednoduše do kapsy a z banky odešel. Mysleli si o něm, že je šílený, protože ve Státech nikdo nechodí s tolika penězi jen tak v kapse. Díky těmto prostředkům mohl ze své cesty přivést domů nějaké filmy, chemické látky a fotografický papír na zvětšení snímků. Za tři měsíce se vydavatelé rozhodli navštívit Polsko a ujistit se, že to není podvod, ale že tento fotograf opravdu existuje a pracuje na knize, že neleží někde na vesnici pod stromem a nepije whisky. Návštěva je ale přesvědčila o opaku a ještě více se začali projektem zabývat. Viděli také, že se práce už pomalu chýlí ke konci.

Židovský hřbitov ve Varšavě, Polsko.

Po mnoha pokusech se konečně na podzim roku 1985 povedlo uskutečnit výstavu ve Staré Galerii ZPAF. Výstava měla neuvěřitelný úspěch. Během tří týdnů se přišlo podívat více než 30 tisíc lidí a před galerií se tvořily fronty.

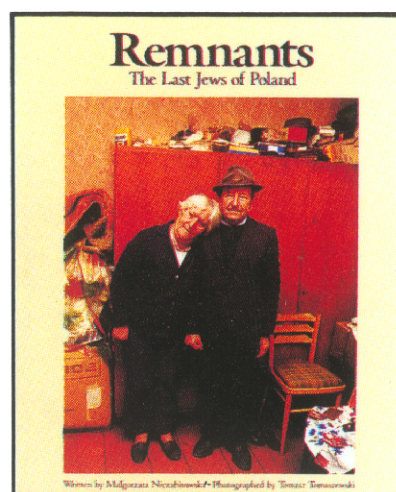
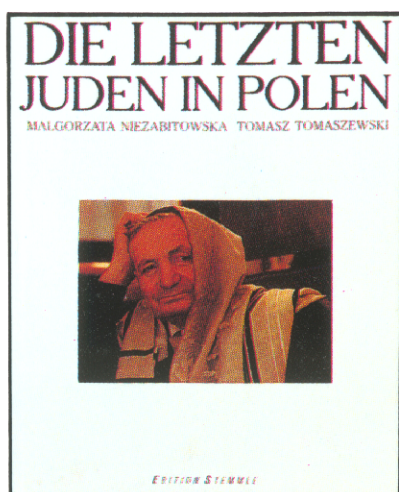
„Navštívil jsem mnoho hřbitovů, kde jsem se po kotníky brodil opadaným listím a viděl jsem z nich čnicí macewy (židovská náhrobní deska). Napadla mně při tom taková věc. Jelikož bylo září, každé ráno jsem jezdil do parku, do pytle jsem nasbíral ty žluto-červené listy a dovezl jsem je do galerie, kde jsem je volně rozhodil po zemi. Lidé tak chodili čerstvým listím a celou galerií se nesla příjemná vůně podzimu. Byla tam neuvěřitelná atmosféra.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Celá výstava udělala na veřejnost ohromný dojem a získala si velké sympatie návštěvníků. I přesto proti Tomaszewskému a Niezabitowské vystoupilo mnoho lidí. Situace došla tak daleko, že ho kolega ze svazu nazval prodlouženým ramenem sionismu.

„Profesionální antisemiti nám to nedarovali, takže odpor proti nám byl velký, ale úspěch na druhé straně byl také ohromný.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Obálky knih Tomasze Tomaszewského vydaných v zahraničí

Tomaszewski získal v roce 1986 první ocenění od ilegální Solidarity za kulturní událost roku. Projekt ve formě knihy byl v roce 1986 vydán nejdříve ve Spojených státech a rok nato ve Švýcarsku. Teprve v roce 1993 se kniha ukázala i na pultech polských knihkupectví a vydalo ji Umělecké a filmové nakladatelství v Polsku (Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe w Polsce).

4. Poslední polští Židé v *National Geographic*

Jednoho dne se ve Staré galerii ZPAF objevila žena, která si prohlédla výstavu a nakonec se představila jako zástupce *National Geographic* – NG. Požádala o schůzku s autorem výstavy, kde mu oznámila, že se jedná o materiál, který by mohl časopis *National Geographic* zajímat.

„... vůbec jsem netušil, co to je za časopis. Zrovna v té době má žena vycestovala do Spojených států, aby tam navštívila několik nakladatelství a domluvila se na otištění několika textů, které již byly přeložené do angličtiny. Měla s sebou i několik snímků. Když mi odtamtud telefonovala, upozornil jsem ji, že by jí měl kontaktovat někdo z nějakého magazínu National Geographic, že nevím, co je to zač, ale... . Zkrátka lidé z National Geographic zavolali do vydavatelství a našli ji, pozvali ji do Washingtonu a tam moje manželka tři hodiny přesvědčovala čtyři hlavní zástupce listu o tom, že to není téma pro ně a oni ji naopak přesvědčovali o tom, že o to mají zájem. Bylo to zvláštní. Zpravidla je to naopak. Do redakce přicházejí lidé, kteří se snaží redaktory přesvědčit, že mají téma, které by měli otisknout a oni je musí neustále odmítat. A tato průměrně anglicky hovořící žena z Polska je přesvědčovala, že to pro ně není, že máme jiné plány, že bychom pro ně mohli udělat nějakou jinou reportáž, ale toto zrovna není pro ně, že to není jejich styl a vůbec nás to nezajímá. Že nám jde pouze o to, abychom v nějakých newyorských novinách otiskli nějaký článek s pár snímky a aby nám už s tím nepletli hlavu.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Redaktoři magazínu nechápali její postoj. Když se Niezabitowska vrátila z Washingtonu do New Yorku a celou historku z vydavatelství NG vyprávěla přátelům, ti si rvali vlasy na hlavě a nemohli pochopit, proč to udělala. Organizaci *National Geographic Society* založilo dne 13. 1. 1888 ve Washingtonu 33

cestovatelů a fotografů s cílem propagace zeměpisné vědy a zároveň vydávání časopisu určeného k přiblížení světa a života ve všech možných aspektech. Jak se nakonec ukázalo, magazín byl vydáván v 9 milionech výtisků každý měsíc, takže to nebyla jen nějaká malá myška v křoví. Když se o tom dozvěděli vydavatelé knihy, nemohli tomu vůbec uvěřit.

Postoj Niezabitowské vedl k tomu, že když příští den zavolala do *National Geographic* a řekla, že souhlasí s otištěním materiálu o polských Židech, redaktoři byli natolik překvapeni, že souhlasili se všemi podmínkami, které si autoři vyžádali. Mezi hlavními dvěma požadavky bylo, že v článku musí být uvedeno, že se jedná o úryvek z jejich knihy a ne o téma zpracované právě pro *NG*; a také že článek musí vyjít právě v tom měsíci, kdy se na pultech knihkupectví objeví jejich kniha. Něco takového udělal magazín poprvé ve své historii. Otištění článku bylo velkou senzací, protože doposud se v listu *National Geographic* ukazovaly fotky s takovým stupněm intimity jen velmi zřídka. Doposud publikovali podivuhodné snímky různých objevů, exotických míst, zvířata a nádherné krajiny, ale minimum snímků bylo s lidmi. Tento materiál byl po mnoho let předkládán jako něco mimořádného, jako bod zlomu. Do redakce tehdy přišlo asi 12 tisíc dopisů od nadšených čtenářů.

5. Day in the Life of ... a jiné projekty

V roce 1987 dva lidé vymysleli projekt, který tkvěl v tom, že pozvali 100 fotografů na jeden den do USA a následně na jeden den do SSSR. Účast na projektu nabídli i Tomaszewskému. Ze snímků, které vznikly v průběhu těchto dvou dní vytvořili knihy vydané v New Yorku s názvem „America“ a „Day in the Life of Soviet Union“. Úspěch těchto dvou akcí vedl k tomu, že byly vytvořeny další podobné projekty. Tomaszewski se zúčastnil ještě jednoho a to byl „Day in the Life of Spain“. V dalších již odmítl účast, protože se mu nelíbilo, jak bylo se snímky zacházeno – bez knižní obálky nebylo možné zjistit, o jaké zemi tato kniha je. Snímky odevzdané editorům sloužily k vytvoření čistě komerčních knih, což podle něj nebylo účelem celé myšlenky projektu. Pak tu byl ještě jeden projekt s názvem „Power To Heal“, který se týkal celého světa a vyprávěl o lidech zabývajících se alternativní medicínou – léčitelích. V roce 1990 byla v New Yorku vydaná knížka se stejným názvem.

Tomaszewski zpracovával ještě jedno téma, které nakonec nebylo nikdy otištěno v knižní podobě, ale jeho průběh byl podobný. Jednalo se o Mormonskou sektu. Fotil na třech místech na světě, mj. také v Polsku, kam tato víra teprve přicházela. Pozoroval je a fotil jejich zvyky, křty, modlitby, obřady.

Po velkém úspěchu článku o posledních polských Židech se šéfredaktor *National Geographic* rozhodl nabídnout Tomaszewskému a Małgorzatě Niezabitowské další spolupráci a předložil jim téma Spojených států amerických z pohledu člověka z jiné části světa. V té době Małgorzata Niezabitowska, autorka textu o Židech, požádala o stipendium v USA. Stipendium ji nabídly dvě nejznámější a největší americké univerzity. Vybrala si Harvard, zástupci druhé univerzity se kvůli tomu urazili. Na dobu příštích dvou let se s celou rodinou nastěhovali do Cambridge, kde se Niezabitowska kromě studia začala zabývat

přípravou nového projektu pro *National Geographic*. Měli absolutně volnou ruku, nikdo od nich nic nechtěl, museli si sami najít způsob, jak se poprat s tak rozsáhlým tématem, jakým Amerika beze sporu je. Rozhodli se, že to udělají tak jako původní osadníci kontinentu, tedy že zemi projedou od východu na západ a budou pozorovat všechno, co se dá. Po ukončení studia spolu s dcerou sedli do auta a vyrazili na dlouhou cestu. Nezabývali se velkými městy, protože ta jsou všude skoro stejná. Fascinoval je venkov, kterému se tam říkalo „přízemní Amerika“. Tam mohli pozorovat opravdový život, protože lidé, se kterými se setkávali, neměli důvod cokoliv na ně hrát.

„Klíčem, který otevíral většinu dveří, byla naše dcera Marynia (Márinka – zdrobnělina od Marie), protože když se někde objevila taková divná polská rodinka – krásná mladá blondýnka, nějaký podivný chlápek a vedle nich neposedná osmiletá blondýnečka, způsobovalo to, že se k nám všichni chovali velmi dobrosrdečně.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Holčička procházející se po pláži - Louisiana, USA.

Když tak projížděli Amerikou z východu na západ a zpět přes celý jih, připadal si Tomaszewski jako v sedmém nebi, tolik možností focení, o tom sní každý fotograf. Chvillemi si připadali jako na dovolené, za kterou někdo zaplatil a tento pocit byl velmi luxusní. Častěji však cítili, že tato svoboda je velmi zavádějící pocit a že je velmi těžké mu odolat. I když Tomaszewski mohl dělat

cokoliv, velmi často, nebo spíše neustále, myslel na to, zda bude jeho chlebodárc s prací spokojen, jestli budou snímky vhodné k otištění apod. K dispozici dostal Kodachrom, filmový materiál velmi citlivý na zacházení a zpracování, se kterým se teprve učil pracovat. V minulosti nikdy nefotil na diapozitivy. Na první pohled viděl nádherné obdivuhodné věci, avšak při druhém pohledu přemýšlel, zda je schopen se ovládnout a do redakce dovést to, co by je mohlo opravdu zaujmout. Situace byla o to složitější, že Amerika již byla vyfocena ze všech stran křížem krážem a bylo zveřejněno mnoho opravdu dobrých, obdivuhodných snímků – a to všechno mnohem dříve, než se on vydal na cestu.

„Tenkrát jsem toho příliš nevěděl ani o sobě, o světě, natož o Americe, kterou jsem měl fotit sám pro sebe, protože nejlepší snímky jsou ty, které se fotí jen tak, když je člověk volný, nikdo na něj nečeká, nikdo na něho netlačí a může dělat jen to, co se mu líbí. To vede k fotografiím té nejlepší kvality. Já jsem to tehdy samozřejmě nemohl tak prožívat, protože jsem měl zaměstnavatele, který mně za to platil a na oplátku vyžadoval práci požadované kvality.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Panoráma New Yorku s výhledem na Manhattan , USA.

Na celém projektu pracoval čtyři měsíce, ale nakonec vše skončilo skřípěním zubů. Šéf celého *National Geography Society* po shlédnutí snímků konstatoval, že Tomaszewského snímky vyjadřují nelibost k Americe a výsměch jejím občanům, že

vyhledával absurdní situace, které však nejsou pravým obrazem země. Chvilí byl autor přesvědčen, že to byla poslední práce pro tento magazín. Naštěstí se šéfredaktor, jeho přímý nadřízený jménem Willbull Gareth, který mu tento projekt zadal, ukázal jako velmi inteligentní a odvážný člověk. Podařilo se mu všem vysvětlit, že je to pohled člověka, který není s USA nijak spojen, takže jeho vnímání země, lidí a přírody je úplně odlišné od vnímání člověka, který se ve Státech narodil a jeho rodina tu žije odnepaměti. Který je s touto zemí citově spjat. Přesvědčoval je, že by za tento pohled měli být vlastně vděční, že se tak mohou na svou vlast podívat očima někoho jiného, někoho, jehož pohled je zvláštní a jiný a že je to pro ně neopakovatelný zážitek, kterého by si měli vážit. Tak celý projekt obhájil a zachránil. Přes silnou obhajobu projektu bylo ve skutečnosti otištěno jen minimum z toho, co Tomaszewski připravil. Ukázalo se, že mnohem jednodušší je přijmout kritický až kontroverzní materiál o nějakém neznámém místě někde v Asii nebo Africe, které nám nic neříká, než pochopit a přijmout stejně kritickou reportáž z vlasti, kterou známe a milujeme. Američané jsou velmi přecitlivělí a podráždění pokud jde o kritiku jejich země, i když to nemusí být myšleno nijak zle. Je těžké pochopit řidiče kamionu, který si v Colorado sedne před kamion a sám se sebou hraje šachy – i když má za zády neuvěřitelný pohled na okolní přírodu. Tomaszewski udělal mnoho takových snímků, trochu zábavných nebo vyvolávajících obdiv, ale i se špetkou ironie. Některé lidi a věci fotil právě proto, že nic takového nikdy předtím neviděl, anebo možná vidět nechtěl, protože se to neslučovalo s jeho etickými normami.

Přesto článek vyvolal vlnu diskusí a odporu. V redakci se proslýchalo, že „ten chlap už nikdy nepřekročí práh nakladatelství“, ale Gareth se ho tehdy zastal.

Tomaszewski se seznámil s několika Američany, kterým dokázal vysvětlit svůj pohled na Spojené státy a zdůvodnit, že takové fotky dělá právě proto, aby se dozvěděl něco nového o světě. Chtěl také ukázat, odkud pochází a kdo vlastně je.

„Každý fotograf se snaží na svých fotografiích ukázat to, co viděl. Fotografie má mnoho záłudností, protože na ni nemůžeme ukázat život takový, jaký opravdu je. Barevná fotografie ukazuje barvy jen přibližně. Neukazuje ale zvuk, vůni, pohyb. Je to jen úryvek nějaké události vyfocený v určitém úhlu pohledu. Takže je to pouze momentální pohled na věc, pro který se fotograf, který byl svědkem události, rozhodl. Pouze on vybírá, co ho zrovna zajímá. (...) Výsledkem je, že neexistuje to,

čemu všeobecně říkáme vidění. Jsou to spíše postřehy. Jejich kvalita a úroveň záleží na tom, kým je ten člověk, který se dívá. Záleží tedy na jeho vzdělání, inteligenci, víře, kultuře, tradicích apod., ze kterých pochází.“

Gazeta Wyborcza Poznań č. 19, 23. 1. 1999

Muž s křížem, New Orleans, USA.

Dopisy, které přišly do redakce po zveřejnění článku, byly plné nadšení, čtenářům se to líbilo. Šéfredaktor ihned po otištění článku nabídl autorovi práci na novém projektu. V té době se Tomaszewského manželka začala zajímat o politiku a stala se tiskovou mluvčí první poválečné nekomunistické vlády. S tím se pojilo také velké pracovní nasazení, které jí samozřejmě nedovolilo spolupracovat na dalším tématu.

6. Stálá spolupráce s magazínem *National Geographic*

První zemí, kam se Tomaszewski dostal jako profesionální fotograf pracující pro *National Geographic*, byla Gruzie. Na rozdíl od minulé cesty, která byla spíše rodinnou než pracovní, s manželkou coby novinářkou, která zpracovávala všechny texty, mu nyní přidělili novináře, který byl pro něho cizí. Poprvé si musel sám udělat plán cesty, zjistit si všechny potřebné informace, objednat hotely, zkrátka připravit celou cestu od A až do Z. Kromě toho cítil větší nátlak redakce, která čekala na předem určený článek. Pak přicházely další a další reportáže, jako v automatu. Dokončil reportáž, přestávka, pak zazvonil telefon, pojeděš tam a tam, nafotíš to a to... Měl štěstí na přidělené novináře, pracoval např. s Terry Schultzem – novinářem z *New York Times*. Do Gruzie ho znovu přivedla práce na reportáži o revoluci, která se prohnala východní Evropou. První reportáže byly pro něho velkou školou. I když toho o fotografování věděl hodně, získával v této oblasti další zkušenosti, protože setkání s profesionálním světem fotografie na tak neuvěřitelné úrovni, jakou v té době *NG* měla, to byla škola k nezaplacení. Kdykoliv se dostal do redakce ve Washingtonu, což bylo asi tak třikrát ročně, vždy přicházel za editory, pozoroval jejich práci a hodně se ptal. Učil se všemi možnými způsoby. Jednou z nejzajímavějších a nejdůležitějších věcí bylo zjištění, v čem spočívá hodnota snímků pro *National Geographic*.

„Ony krásně hovoří o světě a jsou univerzální. Vypráví stejnou historku všem, bez rozdílu jejich původu, náboženství, bydliště nebo období, v jakém žijí. To je velmi důležité, protože obraz světa, který se dostává lidem z novin a televize, je zkraslený.“

Rozhovor Tomasze Tomaszewského a Katarzyny Rakowské,
Gazeta Wyborcza Lodž č. 28, 3. 2. 2004, str. 5

V průběhu práce pro *NG* Tomaszewski nafotil přibližně 900 filmů, z nichž bylo možné sestavit kolem 10 na sobě nezávislých příběhů. Často objevil něco, co v sobě mělo ohromný potenciál a pokud měl dostatek času, zabýval se tím a fotil to do hloubky tak, aby pak z toho mohl vytvořit fotoreportáž. Vznikaly tak nezávislé materiály, jejichž zdrojem a záminkou byla práce pro *NG*.

V roce 1999 připravoval Tomaszewski reportáž o Švédsku. Myslel na atraktivitu sbíraného materiálu, a proto se snažil fotit tak, aby bylo možno z každé záležitosti vytvořit dílčí příběh. Tak vznikaly rozsáhlé eseje o velkých lodích – trajektech coby plovoucích městech, přístavech, loděnicích. Vědom si vztahu Švédů k odpadkům, rozhodl se navštívit smetiště a podívat se, jak s odpady nakládají. Velmi rád využíval privilegia, která mu přinášela novinářská průkazka *NG*. Mohl si tak dovolit zavolat kapitánovi lodi a požádat ho, aby zpomalil loď při projíždění kolem malého ostrůvku, aby se mu tak lépe povedlo místo vyfotit. Kapitán mu velmi rád vyhověl a pomohl mu. Za nějaký čas zjistil, že materiál, o kterém si myslel, že je bezvýznamný, byl často využíván mnoha listy, protože svět velmi zajímalo vše o Švédsku a agentura Visum, která ho zastupovala, chtěla další a další fotografie.

Den sv. Lucie, Švédsko

Při práci na téma Salvador fotil odstrašující výchovu a turistiku a také lidi, kteří přišli o končetiny vlivem výbuchu min, které byly památkou na časté konflikty.

Jeden ze snímků publikovaných v magazínu pomohl změnit život člověka, nebo spíše celé vesnice.

„... Ukázal jsem fotku muže, který přišel o nohu, protože šlápnul na nášlapnou minu. Byl rybářem. Jeho manželka ho denně vynášela z loďky a na zádech ho nesla 200-300 metrů do domku u jezera, u kterého lovil. Jedna velmi bohatá žena ve Státech viděla tento snímek, zasáhlo ji to a rozhodla se, že muži koupí invalidní vozík. Získala na něho kontakt a on ji požádal, jestli by mohl místo vozíku dostat motor k jeho loďce. Poslali jsme mu ne malý, ale rovnou velký motor k lodi a díky tomu mohl vyplouvat dál na jezero do míst, která byla nejen pro něho, ale i pro ostatní vesničany nedostupná. V průběhu dvou let tento jediný motor změnil život celé vesnice. Zaprvé vesničané konečně neměli hlad, protože si mohli nalovit dostatek ryb, a zadruhé mohli nachytané ryby prodávat. Vydělali si tolik, že mohli koupit motor k druhé lodi. Tímto způsobem se stali velmi známou vesnicí u obrovského jezera, kde bylo opravdu hodně ryb... “

W obiektywie - Mistrzowie Fotografii Polskiej,

Maria Giza, str. 239 Hanna.

studenti chytající komáry pro vědecké účely - řeka sv. Vavřince, Kanada

Tomaszewski se na každou svoji cestu připravuje asi tři roky. Studuje různé dostupné novinové články v polštině i v angličtině, ale většinou ve chvíli, kdy dorazí na místo, zjistí, že realita se od článků úplně liší.

Místa, o kterých psal v době své práce pro magazín, byla třeba Kanada, Mexiko, Blackpool v Anglii, řeka Sv. Vavřince. Našel si i druhou, odlišnou cestu k Americe.

Jeho nejnebezpečnějším úkolem byla práce v Johannesburgu, kde na něho nebezpečí číhalo doslova na každém kroku. Vzpomíná si, že v průběhu jednoho dne se mu snažili čtyřikrát ustřelit hlavu jenom proto, že byl bílý, měl peníze a měl tolik odvahy, že se objevil na ulici. To místo si pamatuje jako peklo na zemi.

V *National Geographic* je edice snímků před otištěním velmi složitý proces, který si žádá asi 10 dní, kdy kromě fotograficky zajímavých a estetických předností, je třeba materiál hodnotit co nejobjektivněji vzhledem k tématu. Snímky musí být v rovnováze, musí se týkat toho nejdůležitějších problému, které daný příběh nejlépe popisují, musí věrně zobrazovat krajinu, sociální situaci, atd., atd.

„Editor fotografovi pomáhá vidět snímky s odstupem. Z mnoha tisíc snímků společně vybírají asi 80 nejlepších. A to je teprve začátek celého procesu. Zkrátka to, co si čtenář přečte a prohlédne zhruba za 30 minut, připravuje mnoho lidí několik měsíců.“

Z článku *„Nie potrzebuję doświadczać co rusz nowych rzeczy“*

Gazeta Wyborcza Toruń č. 206, 2. 9. 2004 od druhé strany, str. 2

Rozhovor vedla Natalia Waloch

Je to svým způsobem kompromis, ale hranice, které si určil, nikdy nepřekročil. Domnívá se, že *NG* je neuvěřitelné místo, pro které stojí za to udělat maximum, aby se tam člověk vůbec dostal a mohl tam pracovat.

Tomaszewski práci pro list bere jako profesní dobrodružství a vztah k reportážím, které v té době připravil, má různý. Jsou takové, se kterými je celkem spokojen, ale problém je v tom, že redakce mu dává v podstatě nesplnitelné úkoly. Je poslán za lidmi, kteří se za žádnou cenu nechtějí nechat fotit. Témata o těchto lidech tak zpracovává exkluzivně a už má natolik citlivý přístup, že dokáže nemožné. Jeho práce je často vyčkáváním, přesvědčováním lidí k focení různými

sociotechnickými kousky a na focení samo už pak není dost času – a tak se nějak stalo, že to Tomaszewského tak úplně netěší a trpí, protože jiní fotografové jezdí pracovat na místa, kde se mohou lépe profesně ukázat.

7. Cikáni

V roce 1982, kdy zpracovával ilustrace knihy „Cyganie polscy“ (Polští Cikáni) autora Jerzego Ficowského, Tomaszewského napadlo, že by mohl zpracovat stejně rozsáhlý projekt o Romech, kteří v Polsku žijí už více než 600 let. Toto téma bylo obdobné dějinám Židů, protože oba tyto národy existují již stovky let bez svého vlastního státu a pouze tyto dva národy spojoval holocaust. Rozdíl můžeme spatřovat snad pouze v tom, že o Židech bylo psáno mnoho článků v novinách, vyšlo mnoho knih, což se o Cikánech říci nedá, ti něco podobného nemají. Tomaszewski sám sobě slíbil, že se jednou k tomuto tématu vrátí, ale trvalo hodně dlouho, než přesvědčil redakci *NG*, aby mu téma povolila. Pracoval na něm téměř dva roky. Hlavní problém byl ve financích, protože připravená koncepce, která vedla dějinami od samého zdroje, tedy z Indie, přes největší skupiny v Evropě a v Americe končila, vyžadovala vynaložení velkých finančních prostředků bez záruky, že se projekt povede zpracovat přesně tak, jak je potřeba. Pokud by se projekt týkal jiné skupiny, o které je známo, že je různorodá a je možné se s ní poměrně dobře sblížit, nebyl by to takový problém. Ale existovala tu určitá obava, aby nebyl vytvořen povrchní článek, jakých je v jiných novinách plno. Novináři se Cikány zabývají ze dvou důvodů. Buď chtějí upozornit na těžký způsob života, např. nahé bosé děti běhají v nějakých šílených podmínkách, nebo vypráví téměř romantický příběh o krásných ženách, tanci a hudbě. V redakci se báli hlavně toho, že budou mít před sebou dva naprosté extrémy: krásu šílenství, romantiku a na druhé straně beznadějnou bídu, takže nic z opravdového života. Po každém návrhu na zpracování a následném odmítnutí redakcí se Tomaszewski nevzdával a psal další a další e-maily čím dál rozsáhlejší, informoval o novém pokroku v přípravách, o tom, že má nové kontakty a je přesvědčen o úspěšném vývoji událostí, že se učí jejich jazyk a poznal jejich nová tajemství, že ví, jak si je získat a že má do největších detailů zpracován plán cesty na místa, která by chtěl navštívit. Pokaždé

byl dopis do redakce o půl stránky delší, až nakonec v redakci podleli jeho nátlaku, rozhodli se risknout to a projekt mu povolili.

Na projekt dostal stanovený čas, který nesměl překročit. Když tak přemýšlel o zemích, které chce pro focení navštívit, zjistil, že má na každý stát 10 dní. Není to moc dlouho, 10 zemí za 10 týdnů, možná to není až tak tragické v případě České republiky nebo Slovenska, ale problém je třeba s takovou Francií nebo Španělskem a hotovou katastrofou v případě Indie.

Žebrácké městečko, Bukurešť, Rumunsko

„Hledal jsem místa, která nabízela různé hodnoty. Zvolil jsem Rumunsko, protože zde žije jejich největší diaspora (menšina). V Maďarsku jsem poznal romské intelektuály. V Budapešti žije mnoho dobře vzdělaných Romů, je tam pružné romské prostředí. V Čechách a na Slovensku jsem pozoroval obrozující se fašismus. Fotil jsem v Polsku, protože mám rád svoji vlast a chtěl jsem mít zastoupení i polských Romů. Ve Francii jsem hledal náboženství, do Saint Maries de la Mere a Lourd přicházejí největší romské pouti. Jel jsem do Španělska, protože v hovorovém pojetí je flamenco spojováno s cikánskou hudbou, i když tomu ve skutečnosti tak není. Romové flamenco „adoptovali“, obohatili mnoha folklórními prvky a tančí ho nejlépe na světě. V Anglii jsem chtěl poznat obchod s koňmi. Nakonec jsem navštívil USA abych potvrdil domněnku, že Romové jsou opravdu všude na světě. Začal jsem v Indii, odkud, jak všichni předpokládají, Romové pocházejí.“

„Chcě byc przeżroczysty“

Tančící žena v kavárně. Arles, Francie.

Tomaszewski se na každou cestu velmi pečlivě připravoval. Musel vždy najít průvodce, který hovořil tamním jazykem a orientoval se v romských záležitostech. Organizačně to bylo velmi náročné, protože se nemohl z důvodu nedostatku času věnovat dostatečnému studiu a často musel spoléhat na štěstí a náhodu. Musel přesně vědět, kam jede a co tam chce fotografovat. Ze sta dní poskytnutých na cestování bylo asi 25 využitých plně k fotografování, zbytek byla letecká, automobilová a jiná doprava na konkrétní místa určení. Celková doba, kterou tomuto tématu věnoval, bylo asi 14 měsíců. Třeba do Indie nemohl jet v době monsunových dešťů, do Francie a Španělska zase v zimě. Bohužel to tak úplně na něm nezáleželo, ale nikdo mu to nevyčítal. Nechali to zcela na něm a nadšení vzrostlo ve chvíli, když dovezl první snímky. Praxe u *NG* je taková, že v polovině své práce fotograf přijíždí do redakce, aby předvedl, co zatím dokázal. Ukazovat dosavadní práci znamená diskutovat o chybách, kterých se dle editorů dopustil a jak se jim má vyvarovat. V tuto chvíli se mnoho věcí koriguje. Když Tomaszewski ukázal první snímky, bylo mu řečeno, že to vypadá velmi dobře a aby pokračoval.

V průběhu práce ho velmi zaskočil stav a hodnota romské kultury, péče o ni a schopnosti těchto lidí v řemeslných pracích. Tomaszewskému se rovněž povedlo vytvořit svým způsobem definici cikánství.

„Je to jako uctívat složená mnohvrstvá pravidla plná tajemství. Pokud tomu člověk věří, je Cikánem. Nejviditelnější projev cikánství je bezmezná láska ke svobodě. To ovlivňuje kvalitu jejich života. Pro Romy existuje omezený počet profesí, kterými se mohou živit, protože jim umožňují svobodu stěhování. Ortodoxní Rom nebude mít nikdy autodílnu, protože v tu chvíli by se musel často setkávat s cizími lidmi a byl by svázán s jedním místem. Ale může s automobily obchodovat, protože při tom může cestovat a měnit bydliště.“

„Cyganie, moja miłość“

Gazeta Wyborcza, Katowice č. 50, 28. 2. 2003, str. 9

Łukasz Kałębasiak

Cikánské osady v Anglii

Několik snímků na toto téma vzniklo v Polsku, kde je velmi obtížné navázat kontakt s rumunskými Romy, kteří sem přijíždějí hledat jednodušší způsob života. Aby je mohl fotografovat v běžných životních situacích, Tomaszewski se spřátelil s jednou skupinou z Varšavy, která v té době prožívala smrt malého chlapce.

„... Zkrátka jsem na několik dní odložil fotoaparát a týden jsem jim pomáhal při zařizování pohřbu tříletého chlapečka. Na nějaký čas jsem zapomněl, že jsem novinář. Sami si to zařídit nemohli, protože část neměla potřebné doklady a část tam byla dokonce nelegálně. Přesvědčoval jsem úředníky, že tak malé dítě je třeba pohřbit a ne převážet do Rumunska v zinkové rakvi. Nakonec mě sami Romové skoro prosili, abych chlapce vyfotil a oni tak na něho měli památku. Dal jsem jim celý soubor fotografií.“

Chcę być przezroczysty

Gazeta Wyborcza Zielona Góra č. 164, 16. 7. 2001, str. 5

Renata Ochwat

Rumunský zemědělec během senoseče

Autor se celou dobu domnívá, že je to poměrně důležitý materiál, ale také si myslí, že pouhým opublikováním v magazínu *NG* spolu s malou výstavou vybraných prací, nebyl dost dobře využitý. Jeho ideou byla velká putující výstava, kterou by přemísťovali z místa na místo a která by upozorňovala hlavně mládež na problém rasismu a netolerance, kterých je všude kolem ještě stále hodně. Jeho přáním bylo, aby k této výstavě byl vydán i katalog, který by byl zdarma rozdávan, ale nikdo z možných sponzorů nechtěl mít nic společného s romskou záležitostí.

8. World Press Photo

Od roku 1991 byl Tomaszewski porotcem soutěže *World Press Photo*. Tak začala spolupráce s touto organizací, jejíž cílem je propagace novinářské fotografie. V porotě je možno usedat dvakrát za sebou, pak je třeba mít pět let přestávku. Avšak Tomaszewského pozvali do poroty na tuto čestnou funkci třikrát. *World Press Photo* ocenila jeho skvělou práci:

„... pokud vím, je jedinou fotodokumentací našeho světa. Na snímky se dívám z pohledu určitého historického zápisu nebo památníku, na který se můžeme v určité zkondenzované formě podívat. Je to zápis toho, co bylo tehdy v tom roce. Můžeme s tím nesouhlasit, může se nám zdát, že svět takový nebyl, ale není to pravda. Svět byl takový, protože lidé, kteří tyto snímky poslali, jsou fotografové-novináři a zabývají se věcmi, které jsou opravdu pro nás, které něco mění, k něčemu vedou. Bohužel to nebývá ideální pohled a to nám může vadit. A pokud si jen vzpomenete, kolik dětí zemřelo hlady, nemyslím si, že by počet snímků, které na to poukazují, byl přehnaný.“

Łowcy obrazów – szkice z historii fotografii

Zbigniew Tomaszczuk, Varšava 1998, str. 63

V žurnalistické fotografii se objevil závažný problém s autenticitou zaznamenané události. Stalo se, že porota ocenila několik snímků, o kterých autoři později přiznali, že byly zinscenované. Ocenění jim však byla ponechána. Tomaszewski ale celou dobu věří v poslání, jaké má splňovat tento druh fotografie.

„...můžu vám říci desítky příkladů, kdy novinářský materiál, tedy hlavně fotografie, vedl k vážným politickým rozhodnutím. Válka ve Vietnamu skončila mezi jinými také proto, že se v novinách začaly ukazovat snímky dětí popálených napalmem nebo vojáci vraždící civilisty přímo na ulici. Z posledních událostí, kdyby nebyly písemné a fotografické dokumenty z Rwandy, bylo by vyvražděno ne

1,5 miliónu lidí, ale 5,5 miliónu. Svobodné noviny jsou možná jediným mechanismem, který dnes kontroluje šílenství lidí ovlivňujících běh dějin. Prezident Spojených států se novin bojí víc než opozice. Právě tisk je tou silou, která může zničit jeho prezidenturu.“

Fotografia jako interwencja

Gazeta Wyborcza č. 286, 9. 12. 1994, str. 11

Magdalena Stopa.

9. V Centru

Tomaszewskému byla nabídnuta příprava knihy k 25. výročí Centra zdraví dítěte (Centrum Zdrowia Dziecka) – největší dětské nemocnice v Polsku.

Nejdříve nesouhlasil, protože měl pocit, že neřekne nic nového. Znal fotografie z amerických nemocnic publikované v magazínu Life a nechtěl vytvořit jen další album složený ze snímků, které již dříve vyrobil někdo jiný.

Nakonec nabídku přijal.

V nemocnici Tomaszewski spatřil velmi studené banálně vymalované místnosti, silně kontrastující s velkou koncentrací působivých lidských, mateřských a intimních okamžiků. Rozhodl se proto fotografie v projektu „*W centrum*“ nafotografovat černobíle. Podle Tomaszewského mají černobílé fotografie ještě navíc jednu přednost, dovolují situaci ještě více abstraktahovat a násobit obrovskou silou emocionálního působení. Autorovi velmi záleželo na tom, aby to co chce svými fotografiemi vyprávět, nezůstalo bez odezvy. Snímky zbavené své lákavé barevnosti, na emoce diváka daleko lépe zapůsobí.

Centrum Zdrowia Dziecka , Varšava, Polsko.

Nejtěžším úkolem pro Tomaszewského bylo získání dostatečného odstupu od všeho, čeho byl svědkem, pak teprve byl schopen fotografovat. Utrpení dětských pacientů vzbuzovalo v autorovi pocity frustrace, a také hněv na vlastní bezmocnost, protože není snad jiného místa, kde by se rodičovská láska projevovala s tak velkou oddaností a trpělivostí.

Zpracování 33 fotografií vybraných pro album trvalo 2 měsíce. Jezdil tam jako úředník denně 2 měsíce, ale nevydržel tam déle než 3 – 4 hodiny denně.

„Zkrátka jsem tam nasákl negativní energii. Doma mi řekli, že s tím musím skončit nebo se odstěhovat. Povedlo se mi to a vznikla kniha, která je mým dítětem, všechno jsem sám připravil, vymyslel jsem formát, koncepci, popisy, seřadil jsem snímky. Touto knihou jsem chtěl zasáhnout do svědomí lidí. Chtěl jsem vyvolat větší soucit a citlivost k příkoří, aby darovali nějaké peníze fondu, který Centru pomáhá.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Centrum Zdrowia Dziecka (Centra zdraví dítěte), Varšava, Polsko.

Ředitel splnil svůj slib a nijak do přípravy nezasahoval. Autor si knihu sám cenzuroval a vytáhl 3 snímky, které byly příliš intimní na to, aby byly určeny široké veřejnosti.

Epilog

Tomasz Tomaszewski za své největší úspěchy považuje dva projekty, které představují nadčasovou hodnotu a také mají bezesporu mnoho společných znaků. Jde o výstavy a knihy „*Ostatni współczesni Żydzi Polscy*“ a „*Cyganie - inni ludzie tacy jak my*“. Obě tato témata sám vymyslel, oběma věnoval nejvíce práce a emocí. Jejich společné znaky jsou v tom, že vypráví o národnostních menšinách žijících v Polsku po staletí, které jsou dotčeny holocaustem a byly často pronásledovány spoluobčany. Můžeme říci, že tvoří jednu povídku vzájemně se doplňujíc. Důvodem pro vznik těchto projektů byl pocit poslání a chuť ukázat něco nového; a také snaha rozdělit se o tyto informace s ostatními. Tomaszewski cítí, že se mu to povedlo, protože oba projekty dorazily k mnoha milionům čtenářů *National Geographic* na celém světě a málokdo se může pochlubit takovým množstvím odběratelů. Bohužel druh fotografií, kterými se dříve zabýval, je nyní na ústupu.

„Svět míří k banalitě, k otištění hledá snímky, které mohou pobavit, které se týkají anekdoty, něčeho velmi povrchního, věci, které v nás nevzbuzují žádné negativní asociace. Trh ctižádostivých fotografií, které by mohly pomoci změnit svět a udělat nás lepšími, je tak povrchní, že vlastně na světě není místo, kde by mohly být takové snímky otištěny.“

Rozhovor autora s Tomaszem Tomaszewskim ze dne 2. 9. 2005

Ke změnám dochází i přímo v redakci. Nový šéfredaktor – Chris Johns zavádí nový hodnotový kodex, úplně jiný než ten, kterému magazín nekompromisně věřil. Fotograf na vlastní kůži cítí měnící se časy a poslední pevnost fotožurnalistiky také nezůstává pozadu. Vidí konec epochy seriózní fotografie, která mohla ovlivnit svět a osudy lidí.

Jediná šance na přežití fotografií, které vypráví skutečné příběhy o opravdových lidech, jsou autorské knihy a výstavy. Stejně jako židovské téma bylo v době politické cenzury tiskem opomíjeno, tak mají nyní velké listy strach psát o závažných tématech z důvodu lehkovážných čtenářů.

Věřím, že pokud společenská autorská fotografie bude prezentována v galeriích a budou sem přicházet zástupy lidí, jako tomu bylo v roce 1985 v případě Staré galerie ZPAF na výstavu „*Ostatni współczesni Żydzi Polscy*“, vrátí se opět na nejlepší stránky v prestižních listech.

Použitá literatura:

Články a knížky:

Rozhovor Katarzyny Rakowské s Tomaszem Tomaszewskim

Gazeta Wyborcza Łódź č. 28, 3. 2. 2004, str. 5

Rozhovor s Tomaszem Tomaszewskim

Gazeta Wyborcza Poznań č. 19, 23. 1. 1999

Nie potrzebuję doświadczać co rusz nowych rzeczy

Gazeta Wyborcza Toruń č. 206, 2. 9. 2004 od druhé strany, str. 2

Natalia Waloch

Chcę być przezroczysty, Rozhovor s Tomaszem Tomaszewskim

Gazeta Wyborcza Zielona Góra č. 164, 16. 7. 2001, str. 5

Renata Ochwat

Cyganie, moja miłość, Rozhovor s Tomaszem Tomaszewskim

Gazeta Wyborcza Katowice č. 50, 28. 2. 2003, str. 9

Łukasz Kałębasiak

Chcę być przezroczysty, Rozhovor s Tomaszem Tomaszewskim

Gazeta Wyborcza Zielona Góra č. 164, 16. 7. 2001, str. 5

Renata Ochwat

Łowcy obrazów – szkice z historii fotografii,

Varšava 1998, str. 63

Zbigniew Tomaszczuk

Fotografia jako interwencja

Gazeta Wyborcza č. 286, 9. 12. 1994, str. 11

Magdalena Stopa.

Hanna Maria Giza. *W obiektywie - Mistrzowie Fotografii Polskiej*, str. 239,
Warszawa 2005

Cyganie - inni ludzie tacy jak my, Tomasz Tomaszewski, Sopot, Państwowa Galeria
Sztuki, 2001

Niezabitowska, Małgorzata: *Poszukiwanie Ameryki*: (album), text Małgorzata
Niezabitowska, snímky Tomasz Tomaszewski, Varšava: Wydawnictwo Artystyczne
i Filmowe, 1993

Časopisy:

6 x 9 str. 7, (č.1/93) Varšava

Ostatni współczesni Żydzi Polscy, Małgorzata Niezabitowska, snímky Tomasz
Tomaszewski, vydalo: Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, 1993

Film:

„Self Portrait: Tomasz Tomaszewski“, 1999, NGT, Inc., scénář a režie: Agnieszka
Piotrowska

Životopis:

Tomasz Tomaszewski

Národnost: polská

Narozen: 6. 5. 1953

Místo narození: Varšava

Stav: ženatý, 1 dcera

Člen Svazu polských uměleckých fotografů (Związek Polskich Artystów Fotografików ZPAF)

Člen agentury Visum Archiv v Hamburku

Člen Image Collection ve Washingtonu

Člen American Society of Magazine Photographers, USA

Zaměstnání:

- 1999 – Generální konsultant polské edice magazínu *National Geographic*
- 1997 – 1999 Člen programové rady Varšavské novinářské školy (Warszawska Szkoła Dziennikarska)
- 1997 – 1998 Ředitel oddělení fotografie magazínu *Wprost*
- 1986 – Stálý spolupracovník *National Geographic Magazine*.
Publikované materiály: Polsko, Amerika, Gruzie, Východní Evropa, Švédsko, Salvador, Řeka Sv. Vavřince, Kanada, Mexiko, Blackpool, Anglie, Cikáni, Johannesburg
- 1982 – 2003 Publikace v zahraničních magazínech, mj: *Stern, Paris Match, Geo Magazine, New York Times Magazine, Time, US News and World Report, Sunday Times, Fortune, Vogue, Elle, Zeit Magazine, Die Zeit, Focus, Welt Woche, Nieuve Revu, La Croux, La Vie, Famiglia Christiana, Capital*

1980 – 1986	Fotograf týdeníku „ <i>Solidarność</i> “ Ředitel oddělení fotografie měsíčníku <i>Przegląd Katolicki</i>
1976 – 1980	Stálý zaměstnanec v magazínech: <i>ITD, Perspektywy, Razem</i>

Tomaszewského autorské knihy:

2003	„W Centrum“, Varšava
1999	„ <i>Niezwykła Hiszpania</i> “, Barcelona, Španělsko,
1994	„ <i>W Poszukiwaniu Ameryki</i> “, Varšava,
1993	„ <i>Ostatni, Współcześni Żydzi Polscy</i> “, Varšava,
1987	„ <i>Die Letzten Juden In Polen</i> “, Zurich.
1986	“ <i>Remnants, the Last Jews in Poland</i> “, New York, USA
1982	„ <i>Cyganie Polscy</i> “, Varšava,

Knihy s Tomaszewského fotografiemi:

2005	„ <i>Polska W Obiektywie National Geographic</i> “
2005	„ <i>Mistrzowie Fotografii Polskiej - W Obiektywie</i> “
2004	„ <i>Śluby</i> “, National Geographic, Washington, DC
2003	„ <i>Świat w obiektywie National Geographic</i> “
2003	„ <i>100. niepublikownych zdjęć National Geographic</i> “
2001	“ <i>Wielka Księga Dziesięciolecia</i> “, Varšava
2000	“ <i>Photographs Then and Now</i> “, Washington, DC
2000	“ <i>A Hell Of a Place To Lose a Cow</i> “, text Tim Brookes, USA
1999	„ <i>Najlepsze Zdjęcia National Geographic</i> “, G&J, Polsko
1997	“ <i>On Assignment by National Geographic</i> “, Washington, DC
1996	“ <i>Contemporary Photographers</i> “, Londýn

	<i>"National Geographic-The Photographs"</i> , Washington, DC
1990	<i>"Power To Heal"</i> , New York
1989	<i>"Odyssey, The art of Photography"</i> , Washington, DC
1988	<i>"Day in the Life of Soviet Union"</i> , New York
1988	<i>"Day in the Life of Spain"</i> , New York
1987	<i>"Day in the Life of Amerika"</i> , New York
1980	<i>„Die Verbanten Dichter“</i> , Hamburg

Individuální výstavy:

2005	Leica Gallery, New York, USA
2005	Madagaskar
2005	Muzeum Podlaskie, Bialystok
2005	Galerie současného umění, Olsztyn
2004	Polský institut, Berlín, Německo
2004	Kleist Forum, Frankfurt, Německo
2004	Leica Gallery, Tokio, Japonsko
2004	Veřejná knihovna, Krakov
2004	Pivovarní galerie, Łowicz
2004	Regionální muzeum, Lubań
2004	Městská galerie, Świebodzice
2003	Leica Gallery, Solms, Německo
2003	Městská galerie, Giżycko
2003	Městská galerie, Andrychów
2003	Galerie ZPAF, Kielce
2003	Městské muzeum, Vratislav
2003	Galerie B&B, Bielsko-Biala
2003	Galerie Marchońt, Katowice
2002	Regionální muzeum v Gorzowie Wielkopolskim
2002	Městská galerie v Szczecinku
2002	Muzeum města Osvětim
2002	Regionální muzeum, Stalowa Wola
2001	Galerie Zachęta, Varšava

2001	Galerie BWA, Sopot
1997	Velké divadlo, Varšava
1995	Stará galerie ZPAF, Varšava
1990	Canon Gallery, Amsterdam
1989	Galerie Zachęta, Varšava
1989	Beth Hatefutsot Museum, Tel Aviv, Izrael
1989	Culture Centre, Jeruzalém, Izrael
1987	Prince Gallery, Detroit, USA
1987	Robert Kahan Gallery, Houston, USA
1987	Beth Tzedec Museum, Toronto, Kanada
1987	National Press Club, Washington, DC
1986	National Geographic Magazine, Washington, DC
1986	International Center of Photography, New York
1985	Stará galerie ZPAF, Varšava

Jiné zájmy:

2004	Předseda Soutěže novinářské fotografie, Newsweek Polsko, („Konkurs Fotografii Prasowej“)
2004	Účast na souhrnné výstavě u příležitosti 50. výročí firmy Leica v Kolíně nad Rýnem a Leica Gallery ve Frankfurtu nad Mohanem
2004	Cena za nejkrásnější fotografickou knihu roku 2003, „V Centru“, soutěž Sdružení polských knižních nakladatelství (Polskie Towarzystwo Wydawców Książek PTWK)
2004	Porotce novinářské soutěže „Chimera“ 2004
2004	Diplom fondu Nejkrásnější Polsko
2004	První cena za nejlepší obrázkový kalendář v národní soutěži Vidical 2004
2003	První cena v soutěži polské novinářské fotografie v kategorii Každodenní život, reportáž
2003	Porotce novinářské soutěže časopisu Newsweek Polska

- 2003 Přednášky na Evropské akademii fotografie, Varšava, (Europejska Akademia Fotografii)
- 2003 Porotce soutěže novinářské Chiméry
- 2003 Přednášky o fotografiích na „Foianofotografia Workshop“, Itálie
- 2003 Přednášky na Vyšší umělecké škole (Fachhochschule – Fachbereich Kunst, Design und Medien), Hannover, Německo,
- 2002 Přednášky na Evropské Akademii Fotografie, Varšava
- 2002 Člen poroty soutěže “Cestovatel roku 2001”
- 2001 Přednášky na Toscana Workshop, Itálie
- 2001 Člen poroty soutěže “Cestovatel roku 2000”
- 2000 Účast na výstavě „Autoportret na koniec Wieku ”, Galerie grafiky a plakátu, Varšava (wystawa „Autoportrét na konci tisíciletí“, Galeria Grafiki i Plakatu)
- 2000 Ocenění Society of Publication Designers za projekt publikovaný v New York Times Magazine, USA
- 2000 Hrdina dokumentárního filmu natočeného National Geographic TV Canal „Tomasz Tomaszewski – autoportrét při práci”
- 2000 Přednáška v rámci cyklu „Mistři fotografie”, Washington, DC
- 1999 - 2001 Přednášky na Vyšší žurnalistické škole „Colegium Civitas” ve Varšavě
- 1999 Kurátor Polskem putující výstavy „National Geographic – Očima fotografů”
- 1999 Přednášky na Vyšší škole filmu a televize v Lodži, (Wyższa Szkoła Filmowa i Telewizyjna w Łodzi)
- 1999 Místopředseda varšavského oddělení ZPAF
- 1998 Přednášky na Vyšší škole filmové a televizní techniky v Lodži
- 1998 Člen poroty World Press Photo, Amsterdam

- 1997 Organizátor mezinárodního semináře “Photography in Journalism”, Varšava
- 1997 Přednášky na Vyšší škole filmu a televize v Lodži
- 1997 Kurátor výstavy „A stále vidím jejich tváře”, Judisches Museum, Frankfurt
- 1994 Výstava ve Staré galerii ZPAF věnována výročí vyhlášení výjimečného stavu v Polsku
- 1996 Přednášky na Vyšší škole filmu a televize v Lodži
- 1995 Předseda poroty v Soutěži polské novinářské fotografie
- 1996 Kurátor výstavy „Stále vidím jejich tváře”, Galerie Zachęta, Varšava
- 1995 Místopředseda Svazu polských uměleckých fotografů
- 1995 První cena za nejkrásnější fotografickou knihu v Polsku, Sdružení polských nakladatelů, Varšava
- 1995 Přednášky na univerzitě The Georgetown University, Washington, DC
- 1995 Přednášky na Vyšší škole filmu a televize v Lodži
- 1994 První cena za nejlepší knihu roku 1994, Sdružení polských nakladatelů, Varšava
- 1993 Člen poroty World Press Photo, Amsterdam
- 1992 Čestné ocenění v soutěži Magazine-News-Stories, ve Washington Journalism Review, USA
- 1992 Člen poroty World Press Photo, Amsterdam
- 1992 Přednášky na The International Photographic Workshop, Budapešť
- 1991 Přednášky na The International Photographic Workshop, Sofia
- 1988-1990 Přednášky na Vyšší škole filmu a televize v Lodži
- 1986 První cena *Podzemní Solidarity* za nejdůležitější kulturní událost roku 1986
- 1985-1987 Místopředseda ZPAF
- 1977 První cena v Soutěži polské novinářské fotografie